

Η ΕΔΡΑ ΤΗΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΛΑΡΙΣΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΙΣΤ. ΚΑΙ ΙΖ. ΑΙΩΝΑ.

Ὁ ἐλλόγιμος κ. Κ. Δ. Χατζηγιάννης ἐδημοσίευσεν ἄρθρον ἐν τῇ ἐφημερίδι Ἀθηνῶν «Καθημερινῇ», ἐπιγραφόμενον «ὁ Σουλτᾶνος εἰς τὴν Λάρισαν». Ἐν αὐτῷ ἀναφέρει ὅτι «εἰς τὰ 1669, ὅτε εὗρισκετο εἰς Λάρισαν ὁ Γάλλος ἱερωμένος Robert de Dreux ἤδρευεν εἰς αὐτὴν ὁ Μητροπολίτης Λαρίσης. Ὁ Γάλλος οὗτος ἐπεσκέφθη τὸν Μητροπολίτην κατ' οἶκον, παρηκολούθησε δὲ εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Ἀχιλλεῖου τὴν ἀκολουθίαν τῆς μεγάλης Πέμπτης, εἰς τὴν ὁποίαν ἐλειτούργησεν αὐτοπροσώπως ὁ Μητροπολίτης, περιστοιχούμενος ἀπὸ ἐννέα ἐπισκόπους». Ἡμεῖς εἰχομεν παράσχει πολλὰς μαρτυρίας ἐκ πολυτίμων χειρογράφων εἰς τὸν κ. Κ. Χατζηγιάννην καὶ τὸν ἐπέισαμεν ὅτι ὁ Μητροπολίτης Λαρίσης ἀπὸ τῆς σερβικῆς κατακτήσεως, ὅτε εἶχεν ἐρημωθῆ ἡ Λάρισα, μέχρι τοῦ 1739, ἤδρευεν εἰς τὰ Τρίκκαλα, τὰ ὁποῖα ἐκκλησιαστικῶς ὑπῆγοντο εἰς τὴν δικαιοδοσίαν του. Αἱ πληροφορίαι τοῦ Γάλλου ἱερωμένου παρρουσιάζονται ὅτι ἀνατρέπουν τὴν ἐκδοχὴν ταύτην.

Ὡς καὶ ἄλλοτε ἐγράψαμεν πρὸς τὸν κ. Χατζηγιάννην, ἤδη πρὸ τῆς σερβικῆς κατοχῆς τῆς Θεσσαλίας, οἱ Μητροπολίται Λαρίσης διέμενον ἐν Τρίκκαλοις. Ἡ κατάστασις αὕτη παρετάθη καὶ ἐπὶ τῆς τουρκικῆς κατακτήσεως τῆς Θεσσαλίας, τοῦτο δὲ πιστοῦται ἐξ ἐπισήμων Πατριαρχικῶν γραμμάτων. Οὕτως ἐν τῷ κώδικι τῆς ἱερᾶς Μονῆς ἁγίου Βησσαρίωνος ἢ Δουσίκου (σελ. 59 καὶ 60) τυγχάνει κατακεχωρημένον γράμμα τοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίου τοῦ Α' φέρον χρονολογίαν ἀπὸ κτίσεως μὲν κόσμου, ΖΝΑ' ἀπὸ δὲ Χριστοῦ 1543, ἔχον δὲ οὕτως: Ἦν μὲν πρότερον καὶ ἡ ἁγιωτάτη Μητρόπολις Λαρίσης εἰσοδήμασι παντοδαποῖς ἐκ τε βασιλικῶν εἰσοδημάτων, πλοῦτου δάθει θρύουσα.... Ἀλλ' οὖν ταύτην ὁ πανδαμάτωρ χρόνος καὶ ἡ τῆς βασιλείας ἡμῶν ἐναλλαγὴ (καὶ) μετᾶθεσις ἀντὶ τούτων φεῦ σκοτεινὴν καὶ ζεζοφωμένην τῇ πλησμῶν καὶ τελείᾳ κατακρατήσει τῶν ἀσυνήθων ἀνθρώπων πεποίηκεν, ὡς μηδὲν μικρὰν χώραν ἔχειν παντελῶς τοὺς ταύτη χειροτονουμένους θεῖους πνευματικούς καὶ διδασκάλους αὐτῆς. Τούτων τοῖνον οὕτως συμβάντων κρίμασι ἀρρήτοις Θεοῦ, οἱ πρὸ ἡμῶν ἁγιώτατοι Πατριάρχαι, μὴ φέροντες ὄραν τὴν μεγάλην ταύτην καὶ ἐπιφανῆ Μητρόπολιν, οὕτως ἀκαλῶς διακειμένην, ὡς ἀποστόλων μαθηταὶ ὄντες,..... ὁ σύνδοξον τοιγχοῦν ἱερωτάτων καὶ ὑπερτίμων Ἀρχιερέων ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναθροίσαντες καὶ περὶ τούτου ἀκριβῶς συνδιασκεψάμενοι... καινῇ διαγωνίᾳ ἀπεφάναντο... καὶ διωρίσαντο ἐγγράφως μετατεθῆναι τὴν οἴκησιν καὶ κατοικίαν τοῦ ἐκείσε χειροτονουμένου ἱερωτάτου Μητροπολίτου Λαρίσης ἐπὶ τὴν ἴδιαν αὐτοῦ ἐπισκοπήν τῶν Τρίκκαλων..... Ἐτερον δὲ γράμμα τοῦ αὐτοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίου α' ἀπὸ κτίσεως κόσμου, ΖΝΒ' καὶ ἀπὸ Χριστοῦ 1544 (ἐν σελ. 61 καὶ 62

τοῦ αὐτοῦ κώδικος) διαλαμβάνει τὰ ἀκόλουθα: «Ἦν ἄρα ποτ' εὐδαιμονοῦσά τε εὐθνηνομένη και βριθομένη κτήμασί τε και εισοδήμασιν δι.τι πλείστοις και θρόνῳ εὐμοιροῦσα ὑψηλῶ και καθέδρα ἀρχιερατικῆ ἀγλαΐζομένη, ὡς και αἱ λοιπαὶ πᾶσαι τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαι, και ἡ ἀγιωτάτη και περίφημος τῶν Λαρισαίων Μητρόπολις. Ἄλλ' ἐπεὶ διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν παρεδόθημεν ἐν οἷς παρεδόθημεν κρίσει Θεοῦ δικαία και κατήχθημεν ἐν οἷς ἔσμεν ἤδη, και ὠλιγώθημεν παρὰ πάντα τὰ ἔθνη και ἐκακώθημεν ὡς και φησιν (ἡ Γραφή), και τὴν πρῶην ἀπεβαλόμεθα εὐκλειάν τε και εὐημερίαν, ἀπώλεσε και αὐτὴ τὴν καθολικὴν αὐτῆς ἀρχιερατικὴν ἔστιαν τε και καθέδραν και τὸν περιβόητον Νάον, χόροβατήσαντες ἐν αὐτῷ πόδες ἀσεβῶν, ὡ τῆς ἀνοχῆς σου Χριστέ!, και τῶν πολλῶν εισοδημάτων αὐτῆς και εισφορῶν ἔστερήθη, ὥστε δὴ και οἱ κατὰ καιροὺς αὐτῆς ἱερώτατοι Ἀρχιερεῖς πιεζόμενοι πανταχόθεν και ἀπορούμενοι ἀπάραντες μετέθηκαν τὸν θρόνον και τὴν καθέδραν αὐτῶν ἐντὸς τῆς τῶν Τρικκάλων πόλεως, ἐπισκοπῆς οὐσης αὐτῶν και μὴ χειροτονεῖν εἰς τὰς δύο αὐτὰς ἐπισκοπὰς (Τρίκκης και Γαρδικίου) ἐπίσκοπον ἕλως. ἐφ' ᾧ και Πατριαρχικοὺς ἡμογνωμονικοὺς ἐπιδατηριοὺς ἐφωδιάσθησαν γράμμασι παρὰ τῶν πρὸ ἡμῶν ἀγιωτάτων Πατριαρχῶν, τοῦ τε κυρίου Μαξίμου (τοῦ Γ' 1476-1482), τοῦ τε κυρίου Νήφωνος τοῦ Β' 1486—1489, και κυρίου Παχωμίου τοῦ Α' 1503 κλπ.'.

Ἐν σελ. δὲ 70 τοῦ αὐτοῦ κώδικος τῆς Μονῆς Δουσίκου περιέχεται ἕτερον γράμμα τοῦ Πατριάρχου Ἰωάσαφ ἐν ἔτει ΖΕΣΤ' και ἀπὸ Χριστοῦ 1558. Ἐν τῷ γράμματι τοῦτω ἀναγινώσκομεν :

«Τῆς ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Λαρίσης πρὸ χρόνων μὲν πολλῶν διὰ τὸ ἀπρόσοδον αὐτῆς νεμομένης διὰ γραμμάτων παλαιγενῶν τῶν πρὸ ἡμῶν ἀγιωτάτων Πατριαρχῶν τὰς τρεῖς ἐπισκοπὰς αὐτῆς, τὴν τῶν Τρικκάλων, τοῦ Γαρδικίου και τῆς Περιστερᾶς, ἀτε τοῦ θρόνου αὐτῆς ἐρημωθέντος πρὸ πολλῶν χρόνων και τῆς ἐπαρχίας αὐτῆς ἔθνῶν ἀλλογενῶν γενομένης κατοικητήριον...». Πρβλ. ἐν τῷ αὐτῷ κώδικι και γράμματα τοῦ Πατριάρχου Διονυσίου δ' ἐν ἔτει ΖΝΕ' ἀπὸ δὲ Χριστοῦ 1547, τὰ αὐτά, ἅπερ και τὰ μνημονευθέντα γράμματα, ἀναγράφοντα. Διὰ τοῦτο και ὁ Σουλτᾶνος ἐν τοῖς Βερατίοις τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν Μητροπολιτῶν Λαρίσης ἀπεκάλει αὐτοὺς Μητροπολίτας Τρικκάλων. Πρβλ. τοῦ αὐτοῦ κώδικος σελ. 667 Βεράτιον τοῦ Μητροπολίτου Λαρίσης Μάρκου, († 1520) ἡγιασμένου ἐπικληθέντος, γέροντος τοῦ διαδόχου αὐτοῦ ἀγίου Βησσαρίωνος. Ἐν σελ. 669 ἕτερον Βεράτιον τοῦ Μητροπολίτου Λαρίσης ἀγίου Βησσαρίωνος († 1541). Ὡς και ἄλλοτε ἀνεγράψαμεν, ἀπόκεινται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Πανεπιστημίου δύο κώδικες ὑπ' ἀριθ. 1471 και 1472, ὧν ὁ μὲν εἰς ἐπιγράφεται κώδιξ τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως Λαρίσης, ὁ δὲ ἕτερος κώδιξ τῆς ἐν Τρίκκῃ ἀγιωτάτης Μητροπόλεως. Οἱ κώδικες δὲ οὗτοι περιέχουσι γράμμα τοῦ

1. Πρβλ. Μ. Γεδεὼν Πατριαρχικοῦ Πίνακος σελ. 485 και ἐξῆς.

2. Γεδεὼν ἀκόθι σελ. 510.

Μητροπολίτου Λαρίσης Νεοφύτου (+1569), ἀνεψιοῦ καὶ διαδόχου τοῦ ἁγίου Βησσαρίωνος, ἐν ᾧ ἀναγράφεται: «ἐπειδὴ πρὸ πολλῶν χρόνων ἀνελύθη ἡ καθολικὴ ἐκκλησία τῆς ἡμῶν Μητροπόλεως Λαρίσης καὶ ἡ ἐνορία αὐτῆς ἠφάνισται παντάπασι καθὼς καὶ ὁ ἐνεστὼς καιρὸς ἔχει τὸ φαινόμενον μέχρι τῆς σήμερον, λοιπὸν διὰ τὴν στενότητα τοῦ καιροῦ τοῦ πρώην, μὴ ἔχοντές τι ποιῆσαι οἱ πρὸ ἡμῶν Ἀρχιερεῖς ἔχοντες τῆς ἐπισκοπῆς Τρικκάλων καὶ τοῦ Γαρδικίου καὶ τῆς Περιστερᾶς εἰς ἐνορίαν ἰδίαν καὶ μετὰ συγγνώμης τῶν ἁγιωτάτων Πατριαρχῶν τοῦ κυροῦ Νήφωνος καὶ τοῦ κυροῦ Ἰωακείμ καὶ τοῦ Παχωμίου καὶ τοῦ κυροῦ Θεολήπτου, ὅπως κἀθηται ἐν ταῖς αὐταῖς ἐπισκοπαῖς ὁ καθεὶς εὐρισκόμενος Μητροπολίτης Λαρίσης καὶ αἰὶ ὄνομαζέσθω Λαρίσης ἀντ' ἐκείνης». Ἐκ τῶν εἰρημμένων λοιπὸν δῆλον γίνεται ὅτι καθ' ὄλον τὸν 16ον αἰῶνα οἱ Μητροπολίται Λαρίσης ἔδραν ἔχοντες τὰ Τρίκκαλα ἐν τῇ πόλει ταύτῃ κατὰ καιρὸν.

Περὶ δὲ τῶν μετὰ ταῦτα χρόνων ἐκ τῶν αὐτῶν κωδίκων προκύπτει ὅτι αἱ ἐκλογαὶ καὶ χειροτονίαι τῶν ἐπισκόπων τῆς Θεσσαλίας ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Λαρίσης ἐγίνοντο κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 18ου αἰῶνος κατὰ κανόνα ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Στεφάνου τῶν Τρικκάλων, ἐνίοτε δὲ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Τιμίου Προδρόμου ἐν Τυρνάβῳ, σπανιώτερον δὲ ἐν τῷ ἐν Λαρίσῃ ἱερῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἀχιλλεῖου. Ἐγίνοντο δὲ αἱ ἐκλογαὶ τῶν ἐπισκόπων τῆς Θεσσαλίας κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐν τῷ ἐν Τρικκάλοις ἱερῷ Μητροπολιτικῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Στεφάνου, διότι τὸν περισσότερον χρόνον διέμενον ὁ Λαρίσης ἐν Τρικκάλοις. Φαίνεται ὅτι ἀπὸ τοῦ 17ου αἰῶνος ἤρχισαν νὰ ἐπανέρχωνται εἰς τὴν Λάρισαν οἱ Χριστιανοί, ὁ κύριος ὅμως χαρακτήρ τῆς πόλεως ἔμεινε μουσουλμανικὸς, καὶ διὰ τοῦτο ὁ Μητροπολίτης Λαρίσης ἐνίοτε μόνον μετέβαινε εἰς Λάρισαν. Ἐπόμενον δὲ ἦτο κατὰ τὸ Πάσχα, καθὸ διέτριβεν ἐν Λαρίσῃ ὁ Σουλτᾶνος, ὁ Μητροπολίτης Λαρίσης νὰ εἶναι ἐν τῇ πόλει ταύτῃ καὶ μετ' αὐτοῦ καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι τῆς Θεσσαλίας. Οἱ ἐπίσκοποι ἦσαν οἱ ἐθνάρχεις τότε τοῦ Ἔθνους, καὶ τοῦ Σουλτάνου ἐν Λαρίσῃ διαμένοντος, πιθανὸν εἶναι ὅτι προσέδραμον οἱ ἐπίσκοποι τῆς Θεσσαλίας εἰς τὴν Λάρισαν διὰ τὰ ἀπασχολοῦντα τότε τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Ἔθνος ζωτικὰ ζητήματα. Ἦντευθεν ἐξηγεῖται, νομίζομεν, πῶς τὴν μεγάλην Πέμπτην οἱ ἐπίσκοποι τῆς Θεσσαλίας μετὰ τοῦ Μητροπολίτου Λαρίσης συνελειτούργησαν ἐν τῷ ἐν Λαρίσῃ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἀχιλλεῖου, ἐν ᾧ, ὡς γνωστὸν τυγχάνει, τὴν Μεγάλην ἐβδομάδα καὶ τὸ Πάσχα εἴπερ ποτὲ ἀναγκαῖα τυγχάνει ἡ παρουσία τοῦ Ἀρχιερέως ἐν μέσῳ τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ.

Ἐὰν ὁ Λαρίσης εἶχε κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα μόνιμον καὶ διαρκῆ ἔδραν τὴν Λάρισαν, πρὸς τί νὰ ἐγίνοντο αἱ ἐκλογαὶ καὶ αἱ χειροτονίαι τῶν ἐπισκόπων τῆς Θεσσαλίας κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν Τρικκάλοις ἔστιν ὅτε δὲ νὰ καταφεύγῃ οὗτος μετὰ τῶν αὐτοῦ ἐπισκόπων εἰς τὸ Τύρναβον πρὸς ἐκλογὴν καὶ χειροτονίαν νέων τοιούτων; Ἐπικρατούντες ἐν Λαρίσῃ τοῦ τουρκικοῦ στοιχείου καὶ κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα καθίστατο δυσχερὴς ἢ μόνιμος διαμονὴ τοῦ Μητροπολίτου ἐν Λαρίσῃ. Ἄλλ' ὅτε ὡς φαίνεται

ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 18ου αἰῶνος, ὁ ὀρθόδοξος πληθυσμὸς τῆς πόλεως ταύτης ἐγένετο πυκνότερος, ὁ Μητροπολίτης διέμενε πλέον ἐν Λαρίσῃ.

Τοῦτο δὲ θεβαιούται ἐκ τοῦ ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Νεοφύτου ΣΤ' ἐκδοθέντος Πατριαρχικοῦ καὶ Συνοδικοῦ γράμματος τῷ 1739, κατακεχωρημένον ἐν τοῖς δυοῖν ἀναφερομένοις κώδιξι «... Μετὰ δὲ τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ τὸν τῆς δουλείας ζυγὸν διὰ τὸ τὴν μὲν Λάρισαν ἐρημωθῆναι καὶ χριστιανῶν στερηθῆναι, τὸν δὲ Τύρναβον μῆπω πολιτεῖαν ἀλλ' εὐτελὲς χωρίον ἐν τῷ τότε εἶναι, οἱ τηλικαῦτα ἀρχιερατικῶς τῆς ἐπαρχίας ταύτης προϊστάμενοι κατοικίαν ἀρμόζουσαν μὴ ἔχοντες, ἐτέραν συνοδικῇ διαγνώμῃ ἀνέλαβον καὶ ἰδιοποιήσαντο τὴν ἐπισκοπὴν ταύτην Τρίκκης ὁμοῦ μετὰ τοῦ Γαρδικίου, καὶ ἤνωσαν τῇ αὐτῶν Μητροπόλει, καὶ ἔκτοτε μετηνέχθη ἡ Τρίκκη καὶ ἐτιμήθη εἰς Μητρόπολιν διὰ τὴν τῆς κατοικίσεως, ὡς εἴρηται, χρεῖαν τῶν τότε ἀρχιερατευόντων, καὶ ἐπειδὴ ἡ χρεῖα αὕτη πέπαυται καὶ παρήλθεν, ἅτε τέως τοῦ Μητροπολίτου Λαρίσης οἰκήσεων εὐπροδύντος ἐν τε τῇ Λαρίσῃ καὶ τῷ Τυρνάβῳ, οὐδὲν τὸ κωλύον ἐπανελθεῖν τὴν Τρίκκην εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς ἐπισκοπικὴν τάξιν».

Ἐν ἄλλαις λέξεσι τὸ Πατριαρχικὸν τοῦτο γράμμα, ἐκδοθὲν τῷ 1739, διαλαμβάνει ὅτι, ἐν ᾧ πρότερον εἶχεν ἐρημωθῆ ἡ Λάρισα ἕνεκα τοῦ τῆς τουρκικῆς δουλείας ζυγοῦ, καὶ χριστιανοὶ δὲν κατόικουν ἐν αὐτῇ καὶ διὰ τοῦτον τὸν λόγον εἶχε παραχωρηθῆ τῷ Μητροπολίτῃ Λαρίσης ἡ πόλις τῶν Τρικκάλων ὡς ἔδρα διαμονῆς αὐτοῦ, νῦν ὁμοῦ (τῷ 1739) παρήλθε πλέον ἡ ἀνάγκη αὕτη, διότι ἐν Λαρίσῃ καὶ κατοικίαν ἔχει καί, ὡς φαίνεται, καὶ χριστεπώνυμον πλήρωμα, καὶ διὰ τοῦτο ἐγκρίνεται νὰ χειροτονηθῆ μετὰ τὸς αἰῶνας ἴδιος ἐπίσκοπος Τρίκκης, ἐπανερχομένης οὕτω τῆς Τρίκκης εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς ἐπισκοπικὴν τάξιν. Καὶ ταῦτα μὲν διαλαμβάνουσι τὰ σωζόμενα ἐπίσημα κείμενα, ἅτινα θεβαίως εἶναι ἀναντίρρητα, νομίζομεν δὲ ὅτι ὑπάρχουσιν ἐπισήμων ἀποδείξεων περὶ τῆς κατατάσεως τῆς Μητροπόλεως Λαρίσης, δὲν πρέπει νὰ δίδεται σπουδαία σημασία εἰς ἀφηγήσεις ἀλλοδαπῶν καὶ ἀλλογλώσσων. προσκαίρως καὶ παροδικῶς ἐπισκεπτομένων τὰ καθ' ἡμᾶς, καί, ὡς εἰκόσ, περιπιπτόντων εἰς ἀνακριθείας.

† Ο ΤΡΙΚΚΗΣ ΚΑΙ ΣΤΑΓΩΝ ΠΟΥΛΚΑΡΠΟΣ